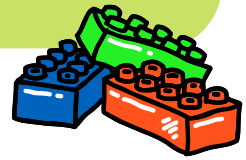

3.2 Kalbos dalių santykiai sakinyje

Ar tikrai kalba yra tarsi lego kaladėlės?

Kalba sudaryta iš žodžių, kurie yra tarsi lego kaladėlės. Dėliodami juos vieną prie kito galime gauti gražiausių meno kūrinį – tekstą. Žodžiai – tai kalbos dalys, kurios glaudžiasi viena prie kitos ir sudaro sakinį, tačiau, jei norime išreikšti konkrečią mintį ar sudaryti rišlų tekstą, jos turi turėti tarpusavio ryšį.

Kiekvienas žodis yra tam tikra kalbos dalis, sakinyje atitinkanti tam tikrą sakinio dalį. Taigi, kokios yra sakinio dalys ir kokiomis kalbos dalimis jos gali eiti sakinyje?

Kiek ir kokių sakinio dalių yra lietuvių kalboje?

Lietuvių kalboje yra **5 sakinio dalys**. **2** sakinio dalys yra **pagrindinės** ir **3** – **antrininkės**.

Jų santykis sakinyje yra labai glaudus.

- Pagrindinės sakinio dalys.

1. Veiksnyš *Kas?* Sudaro sakinio gramatinį centrą. Iš jų keliame klausimus antrininkėms

2. Tarinys *Ką veikia?* sakinio dalims.

- Antrininkės sakinio dalys.

1. Papildo gramatinį centrą: **papildinys *Ko? Kam? Ką? Kuo?***

2. Apibūdina: **pažyminys *Koks? Kokia? Kokie? Kokios? Kieno?***

3. Nurodo kryptį, sukonkretina laiką, paaiškina tikslą, būdą, nurodo priežastį ir sąlygas: **aplinkybės *Kur? Kada? Kaip? Koku tikslu? Kodėl? Kokiomis sąlygomis?***

Kokiomis kalbos dalimis jos gali eiti sakinyje?

Sakinyje sakinio dalys gali pavirsti įvairiomis kalbos dalimis:

- daiktavardžiu;
- būdvardžiu;
- skaitvardžiu;
- įvardžiu;
- veiksmažodžio bendratimi ar net neasmenuojama veiksmažodžio forma: dalyviu ir padalyviu.

Atlikite užduotis ir panagrinėkite:

1. Keldami klausimus atpažinkite sakinio dalis.

2. Išsiaiškinkite, kokiomis kalbos dalimis gali būti sakinio dalys.

3. Sugalvokite savo sakinių su tais pačiais žodžiais, atsakančiais į skirtingus klausimus.

! Šauktuku pažymėti klausimai yra papildomi.

3.2 Kalbos dalių santykiai sakinyje

1. Perskaitykite tekstą ir parašykite, kokios kalbos ir sakinio dalys yra paryškinti žodžiai.

Duona buvo **labai** svarbus atributas **rugiapjūtės** pradėtuvių ir pabaigtuvių senovinėse apeigose. Apeigų duona **pirmiausia** buvo **aukojama** žemei bei derliaus dievybei. **Ją** apkasdavo ir **vaišindavo** pjovėjus. Žmonės lauke aukodavo aukas, pirmą pėdą parsinešdavo namo.

Pora dienų **prieš** rugių pjovimą namų šeimininkas nueidavo **j** rugių lauką. Ten nupjaudavo saują rugių **ir**, parsinešęs ją, pastatydavo **klėtyje**.

Pranė Dundulienė

2. Su pateiktais žodžiais parašykite po sakinį.

Laukai, laukams, laukuose.

Auga, auginamą, auginamais.

Sode, sodo, soduose.

Gražiuose, grožis, grožyje.
